

ВЕРОНАУКА У САВРЕМЕНИМ УСЛОВИМА

Веронаука и услови живота

Питање веронауке у нашем времену велики је изазов нашој Цркви. Двадесети век дичи се великим успоном науке, технике и технологије. То је ишло до те мере да су људи мислили да су освојили космос, да су овладали природом и да су свемогући. Овакве идеје почеле су да добијају све више присталица. Многи људи, посебно у интелектуалним круговима, почели су да се удаљују од религије из, по мом нестручном мишљењу, два разлога. С једне стране засенио их је нагли успех научних грана технике и технологије, које су суштински измениле услове и начин живота у позитивном смислу, и са друге, морамо бити искрени, повод за то је било доста лоше духовно и морално стање религиозних људи, који су својим понашањем били неконсеквентни и демантовали себе. Тако је секуларизам узео огромног замаха. Већина религиозних истина и моралних вредности губи свој смисао и значај чак и код религиозних људи. Међутим, најновија сазнања су да је та иста наука, која се слави својим огромним успесима у открићима и проналасцима, схватила да су се њени резултати окренули против ње саме, против човека. То доводи до извесног апсурда, до бесмисла. Чему све то кад је уперено на уништење човека, кад води светској катаклизми?

Људски дух, који је креатор свих активности, почиње постепено да тражи нешто друго, нешто ново, значајније, вредније. Пошто на свету нема веће тајне од тајне човека, његовог настанка и одласка из овог света, пажња се постепено враћа на питање вечности, Апсолута, на питања човекове психе, другог начина егзистирања, на питања духовног света. То је управо област религиозних кретања, домен религиозног испитивања и проучавања, религиозног сведочења; речју: религије.

Ако је задатак религије да тумачи, објашњава и шири религиозне мисли и осећања, да објашњава вечне и непромењиве истине о Богу, о постојању једног савршенијег, лепшег и бољег света и живота изван Земље, да тумачи и доказује есхаголошке тајне, колико су нам откривене, онда је задатак оних који то раде да раде са апсолутном љубављу, искреношћу и истрајношћу, а оних који желе да то упознају да буду отворенијег ума, душе и срца.

Обавеза ширења вечних истина произлази из директне заповести Господа Исуса Христа апостолима, када им се јавио по васкрсењу и рекао: „Идите по свему свету и проповедајте јеванђеље свакоме створењу. Који узверује и крсти се, спасиће се, а који не буде веровао, биће осуђен. А оне који узверују, пратиће ови знаци: мојим

именом тераће напоље демоне, говориће новим језицима, узимаће змије у руке, и ако попију што отровно, неће им нашкодити, метаће руке на болеснике, и осећаће се добро“ (Мк. 16, 15—18).

Некада се питању веронауке прилазило школски. Свештеник, или за то квалификовано лице, долазио је у одређено време у школу и деци предавао Библијску историју, Катихизис и понегде црквено певање. Питање духовног изграђивања одраслих чланова Цркве решавано је проповедима у храму и скромном литературом. Многи и данас тако прилазе овом питању сматрајући да је то најбољи метод рада на пољу веронауке. Глобално узевши, могло би се прихватити. За децу мањег узраста и јесте најприхватљивији школски метод рада. Међутим, ми данас имамо ситуацију кад вероучитељима није дозвољен приступ у школе и у просветне установе. Веронаука је дозвољена искључиво у храмовима и у црквеним просторијама које испуњавају минималне услове за овакву врсту активности. Ситуација се, дакле, потпуно изменила. Некада су вероучитељи имали слушаоце и они су га тражили. Сада је положај обрнут. Свештеник мора сам привући слушаоце и сачувати њихову пажњу и интересовање за оно чему жели да их научи. То изискује нове напоре и методе.

Дилеме нашег времена

У месту где ја живим и радим друге верске заједнице су на овом плану пуно учиниле и постигле добре резултате. Успели су да у огромним размерама привуку децу и омладину у богомоље и на веронауку. Њихов религиозни живот је веома развијен и активан, што се види по њиховим молитвеним састанцима у богомољама, које су препуне у тим приликама, и по њиховим добро посећеним религиозним манифестацијама. Њихови верници су добро информисани до у детаље о религиозном животу у земљи па и у иностранству.

Ми православни, на нашу велику жалост, осим лепих речи и местимичних, врло често неуспешних, покушаја, нисмо ништа више учинили. Нама је ситуација јасна и ја сам чуо и од верника и од појединих колега питање: „Па каква је наша будућност, кад наша деца и млади свет одбацује религију и не држи до религиозног начина живота?“ Врло често се чују речи: „Знате оче, омладина као омладина, иде својим путем, не слушају наше савете и не моле се Богу. Шта можемо? Ми стари држимо још колико можемо и знамо. А знате како је, богме, неће проћи у школи и имаће касније проблеме на послу.“

Свесни смо чињенице да старије генерације одлазе и долазе нове. Какве ће бити те нове генерације питање је на које се мора дати тачан одговор. Управо овакве дилеме одраслих и проблеме младих треба решавати у духу Јеванђеља. Не треба се бојати рада без резултата, или ако нас врате са кућног прага, или једноствено не желе контакта с нама. Нека нам поука буду речи Господње: „А ако вас ко неће да прими, нити хоће да чује речи ваших, изиђите из куће или града тога и отресите прах са ногу својих. Заиста, кажем вам: Земљи содомској и гоморској лакше ће бити у дан суда него граду томе“! (Мт. 10, 14—15). Родитељи чине што могу да сачувају и одрже децу у вери, али се осећају немоћним. Наш задатак је да роди-

теље охрабримо, да им помогнемо, а омладини да укажемо на истину са сваким стрпљењем, разумевањем и љубављу. Најважније је децу од малена доводити редовно у цркву и привикавати их на њен амбијент, трудећи се да је заволе, и у кући давати добар пример молитве, поста и других побожности, такође трудећи се да их заволе. Није добро, из било којих разлога, присиљавати их на религиозан начин живота. Није редак случај да они који су престали да буду религиозни причају, често са иронијом, како су кријући од родитеља узимали уз пост мрсну храну, или да их је вероучитељ тучао на часу зато што није знао неку молитву или градиво из веронауке, или што је видео своје старије или свештеника да крше неке од хришћанских прописа а њих присиљавају да то држе.

Васпитање које дете понесе од најмањих ногу остаје у њему неизбрисиво. Кад дете одрасте и почне да прима утицаје шире околине, онда сасвим тешко иде са религиозним васпитањем, јер деца теже да се што пре осамостале, а околина делује на њих против Цркве, Бога и свештенства. Чињеница је да свештенство, које данас има најодговорнију улогу у Цркви, споро прихвата нове ствари на духовном плану, па чак и у техници и технологији. Ми се, у времену у коме живимо, веома споро и тешко сналазимо. Живот често иде далеко испред нас. Наш народ живи тим животом, док ми споро или никако не хватamo корак са временом у духовно-интелектуалном смислу.

У историји Цркве није било тако. Апостоли, епископи и свештеници некада су предњачили у свему. Они су креирали духовни живот и културу, исправљали појединце или чак и масе са грешних и погрешних путева живота. Сетимо се ревности св. Ап. Павла кад пише Галатима: „О неразумни Галати! Ко вас је опчинио да се не покоравате истини? Ви којима пред очима беше насликан Христос, а сад се међу вама распе“. (Гал. 3, 1). Или кад пише Коринћанима: „Врло се гласи да је блуд међу вама, и то такав блуд каквога нема ни међу незнабошцима, да некакав живи са женом очевом. И ви се још надимате (поносите), место да плачете, да се извади између вас онај који је учинио то дело (1 Кор. 5, 1—2). У име Господа нашега Исуса Христа кад се саберете ви и мој дух, са силом Господа нашега Исуса Христа, да се он преда сотони на мучење тела, да би се дух спасао у дан Господа нашега Исуса Христа“ (1 Кор. 5, 4—5). Или св. Ап. Јована Богослова кад пише: „Љубазни, не угледајте се на зло, него на добро; који добро чини од Бога је, а који зло чини није видео Бога“ (3 Јн, 1, 11). Не би смели изгубити из вида и узорни пример ревности Учитеља нашега у свему и Спаситеља, који износи св. Ап. Матеј: „И уђе Исус у цркву Божију и изагна све који продаваху и куповаху по цркви и испремета трпезе оних што мењаху новце и столице оних што продаваху голубове, и рече им: Написано је: „Дом мој дом молитве нека се зове, а ви чините од њега пећину разбојничку!“ (Мт. 21, 12—13).

Последице рата и активност Цркве

Представници наше Цркве, углавном, ангажовали су се на грађевинској делатности, решавању персоналних питања и сређивању материјалне ситуације у новим приликама и условима после рата.

То је било на свом месту и оправдано. Православна црква у Југославији изашла је из II светског рата, као и из ранијих ратова, као најтежи инвалид. Њени објекти су били порушени, свештенство десетковано, епископи поубијани, или од последица рата умрли, или избегли у иностранство. Две трећине епархија остало је без архијереја, читаве области па и епархије, без свештеника. Народ је масовно страдао, убијан, прогоњен и заплашен и што је најопасније, духовно депримиран. Није се ретко чуло из тих крајева: „Да има Бога не би допустио да оволико страдамо“. Какве ужасавајуће речи због нељудског понашања. После рата имовина Цркве је национализована и експроприсана. Ако се узме у обзир и чињеница да је пре Рата религија уживала посебне привилегије код тадашње државе, није тешко схватити у каквој се ситуацији нашла Црква у новим условима живота. Задатак да шири реч Божију остао је исти какав је био и раније и какав је од Господа Исуса Христа, неизмењен.

Друге верске заједнице у нашој Домовини лакше су могле кренути напред, јер је за њих престанак рата, углавном, значио продужетак живота тамо где га је рат прекинуо. За Православну цркву он је значио почетак малтене изнова. Значио је рабање феникса, рабање живота из пепела. Зато не можемо бити престоге судије и посумњати у духовне квалитете наше Цркве као да она није хтела да ради. Прихватљивије је и реалније (поштеније) да кажемо да можда није могла боље и више од онога што је учинила. Уосталом, Господ наш Исус Христос је најправеднији судија, па препустимо то Њему, да се ми не би огрешили.

Једно је чињеница, да је и код нас Православних дошло време и сазрело да се отвори питање активнијег рада веронауке, тј. религиозног и духовног препорода и просвећивања нашег народа.

Можда се решавању овог питања приступа у његовој критичној фази, кад ми сад имамо ситуацију да религиозно ваља васпитавати све генерације наших верника од најмлађих до такоређи најстаријих. Свима треба дати духовне хране, свима према њиховим духовним узрастима треба проповедати Христа распетог и васкрслог. Младе треба учити од почетка, јер они осим што су крштени као мала деца, или можда ни то, и што су видели нешто религиозних обичаја у кући родитеља или деде и баке, ништа више не знају.

Одрасле чланове Цркве треба изграђивати на религиозном плану тако што би требало објашњавати савременим, њима разумљивим и прихватљивим, методама, истине Богооткривене науке, моралне вредности и квалитете, искорењивати сујеверје и друге духовне болести, ширити и учвршћивати хришћанску културу и живот.

Практичан рад са веронауком

Ово звучи некако стереотипно, сувопарно, реторички. Требало би ово, било би добро оно, али у пракси како то применити и урадити не види се, остаје и даље нејасно. Тако се круг поново затвара и питање остаје и даље нерешено.

Немам намеру да дајем било какве рецепте или општеобавезне савете јер их немам. Узимам слободу да из мог скромног и релативно малог искуства изнесем примере.

Ја сам у наша два места почињао рад са децом такорећи из ничега. Имао сам љубав према том послу и подршку претпостављених старешина. У једном месту троје до четворо деце, у другом ни једно. Када је у цркви објављено да ће почети рад са децом, једна старица довела је једно дете, своје унуче, и нико више. Отпочео сам рад са једним дететом. Поједине колеге су ме уверавале да је тај труд узалудан и да је и раније било покушаја са таквим радом али без успеха. Радио сам са једним дететом као да их је велики број. Кад је после месец дана дошло још двоје па нешто касније још деце био сам срећан. Кад сам их имао седам на броју сматрао сам да сам успео. Радио сам и Бог је благословио па је број растао на опште задовољство. Осећао сам се срећним што сам видео Божији благослов на мом раду и то ми је давало снаге да се не осврћем на друга искушења која су наишле, а није их било мало. Поједина су била прилично јака. Трудио сам се да свој посао радим часно и поштено у складу са црквеним и државним прописима, савесно и одговорно. Нисам осећао никакав страх, јер сам се осећао исправним.

Реч Господња се постепено ширила међу децом и омладином. Били су срећни што долазе у цркву и што су верници. У храму за време богослужења сви су били ангажовани. Једни су певали за певницом, други читали Апостол, Веровање, Оче наш . . . , трећи носили рипиде и чираке, четврти помагали у олтару. Тако им наша доста дуга и неразумљива богослужења нису прелазила у досаду, него су постепено почели да их схватају и воле. На часовима смо успоставили пријатељски контакт и све смо учили кроз пријатне разговоре. Заступљено је понављање градива које смо раније обрађивали, рад нове јединице и певања духовних и црквених песама, што су јако волели. Припрема светосавских прослава и духовних академија за њих је много значила и радили су их са великом љубављу. На крају сваке године ишли смо у посету нашим манастирима и црквама где су на очевидним примерима утврђивали оно што смо учили, а такође и историју допуњавали.

Све приговоре и ударце са стране заједнички смо решавали уз пуну подршку нашег Г. Митрополита. Родитељи су долазили да се упознамо, да виде где им деца долазе, са ким су, шта раде и како напредују у учењу. Цркву су осећали као други дом. Осећали смо се као једна лепа духовна заједница, као породица. Радовали смо се недељи када ћемо се поново састати на веронауци.

Тако се почео постепено развијати и интерес одраслих за овакав рад. Временом, јавила се потреба да се оснује и друга група за студенте и одрасле. Разлог је био и тај што нисам могао истим стилем и речником говорити предшколској и школској деци и студентима и одраслима. Ту нас и св. Ап. Павле учи речима: „И ја, браћо, не могах с вама говорити као с духовним људима, него само као са обичним људима, као с децом у Христу. Млеко¹ вас напојих, не

чврстом храном, јер (ову) још нисте могли (поднети). А ни сада још не можете“ (1 Кор. 3, 1—2).

Кад је дошла група одраслих често религиозно неупућених или атеистички настројених младића и девојака, од мене се очекивало нешто друго, веће, теже и одговорније. Знање које сам понео из мог школовања било је прилично довољно да би се прихватио таквог посла, али сам морао још пуно да се изграбујем и да радим. Осећао сам, и данас осећам, да то све није довољно, јер никад не знам из које области питање може бити постављено. Питања на која нисам могао одмах одговорити одлагао бих за следећи састанак уз образложење да тренутно то не знам, јер један човек никада не може све знати, али ћу се потрудити да следећи пут одговорим на то питање. Наравно, ради озбиљности и угледа религије коју проповедам, па и мога, никада нисам смео заборавити или површно одговорити. Састанци су на академском нивоу, отвореног типа. Свако је могао присуствовати нашим разговорима и раду под два услова: да се понаша пристојно и да се говори искључиво о религији. Доста њих је долазило различитих религиозних опредељења, као суботара, католика, муслимана, атеиста, следбеника индијске философије и сл. Неки су остајали, неки после једног или два сусрета нису долазили. Слична је ситуација и данас.

Сматрао сам за најважније да у њима развијем навику за неопходном потребом молитве и да се постепено навикавају на пост. Тиме сам желео, следећући речи Господа Исуса Христа и св. оца, да прво обогатим њихове духовне и емоционалне потребе. Научити некога правилно молити се Богу значи промену, метаноју, у његовом целокупном животу. Онда касније много лакше иде са богаћењем разума знањем, и та надградња лако иде јер су темељи постављени на чврстој основи. Такви људи касније много лакше схватају религиозне истине, значај духовног живота, као и људске слабости, и већ су на путу да се постепено осамостаљују на духовном плану. „Сваки дакле, који слуша ове моје речи и извршује их, сличан је човеку мудру, који сазида кућу своју на камену. И паде киша и добоше реке и дунуше ветрови и навалише на кућу ту — и не паде, јер беше утврђена на камену. И сваки који слуша ове моје речи и не извршује их, сличан је човеку луду, који сазида кућу своју на песку. И паде киша и добоше реке и дунуше ветрови и навалише на кућу ту — и паде, и беше велик пад њен“ (Мт. 7, 24—27). Ако би неко изостао 1 час морао сам дознати разлог зашто је изостао. Ишао сам да га посетим, или сам разговарао са њим телефоном, или бих замолио некога из групе да то учини уместо мене. Оваквим радом поред тога што сам радио посао који сам био дужан да радим као свештеник и што сам, надам се, колико-толико користио Цркви, пуно сам и себи користио. Доста сам научио о људима, њиховим карактерима, њиховој психи, интелектуалним и духовним кретањима и интересовањима. С друге стране доста сам научио и о себи. Схватио сам доста својих недостатака, пропуста и грешака које сам се трудио да касније исправим и тако још боље послужим Цркви Христовој, коју је основао у народу у којем сам и ја рођен и одрастао, у народу Српском.

Личност вероучитеља

Важан фактор у катихизацији је сам катихета. Таква личност мора бити човек шире културе и образовања, човек чврстог карактера. Он мора бити чврст у вери, не оптерећен било којим светским жељама. Он не може никада бити „нормалан човек“, категоришући људском логиком, јер онда не би могао бити свештеник, па чак ни хришћанин. „Кад бисте ви били од света, свет би своје љубио. Али како вас ја изабрах од света, зато на вас мрзи свет“ (Јн. 15, 19). Он мора живети у свету али бити у свему изнад света. На себи мора испитати и доживети Господње речи: „Изврши па научи“. Његов дар Духа Светога мора бити и тај да разликује духове, како пише и св. Ап. Павле Коринћанима када набраја дарове Духа Светога (1 Кор. 12 цело).

Радити са народом врло је сложено. Тешко је угодити народу. И сваки који служи само људима доћи ће са њима врло брзо у сукоб. Али, служити људима испуњавајући вољу Божију није тешко. Ту дилеме нема. Ако би дошло до колизије избор мора пасти за угађање Богу а не људима и грешке никада неће бити, ма колико изгледало нелогично по нашем ограниченом уму. „Ко хоће свету пријатељ да буде, постаје непријатељ Божији“ (Јк. 4, 4). Катихета мора имати на уму непрестано речи Божије и св. апостола које поучавају како се треба понашати и како треба радити. Наведимо само неке од њих, примера ради: „Који не узме крста свога и не пође за мном, није мене достојан“ (Мт. 10, 38), „Ето вас шаљем као овце међу вукове. Будите дакле мудри као змије и безазлени као голубови“ (Мт. 10, 16), „Чувајте се људи јер ће вас они предавати судовима и по зборницама својим водиће вас“ (Мт. 10, 17), „Не мислите да сам дошао да донесем мир на земљу. Нисам дошао да донесем мир него мач“ (Мт. 10, 34). Веома је карактеристичан одговор апостола Петра и Јована првосвештеницима Ани и Кајафи и представницима државних власти: „Судите је ли право пред Богом да вас већма слушамо него ли Бога. Ми не можемо не говорити што видесмо и чусмо“ (ДА. 4, 19—20). Предивна је била реакција осталих апостола кад су чули шта им се догодило и шта су им заповедили главари свештенички и старешине: „А они кад чуше, једнодушно подигоше глас к Богу и рекоше: Господе, Боже, Ти који си створио небо и земљу и море и све што је у њима. Који устима Давида, слуге твога, рече: Зашто се буне незнабошци и народи измишљају празне речи? Састаше се цареви земаљски и кнезови се састаше у једно на Господа и Христа његова. Заиста се сабраше у овоме граду на светога сина твога Исуса, кога си помазао, Ирод и Понтијски Пилат с незнабошцима и са народом Израиљевим. Да учине оно што рука твоја и савет твој унапред одреди да буде. И сад Господе, погледај на њихове претње и дај слугама својим да говоре са сваком слободом реч твоју. Пружај руку своју на исцељивање и да знаци и чудеса бивају именованом светог сина твога Исуса. И пошто се они помолише Богу затресе се место где беху сабрани и напунише се сви Духа Светога и говораху реч Божију са слободом“ (ДА. 4, 24—31). Катихета мора бити доследан ономе што другима говори и саветује. Хришћанском учењу нема нико ништа да приговори или критикује. Ту стварно, осим, пар

догми које људски разум не може да прими и схвати, све остало здрав разум човека било којег убеђења или одређења, може само да поздрави. Но нама хришћанима, и свештеницима и верницима, има се много шта приговорити везано за нашу недоследност, ниско духовно и морално стање. Кад год сам чуо критику на свештенство и Цркву чуо сам речи: попови су лопови, лажови, пијанице, блудници, грабљивци, не poste итд. Дакле, критикују нас Христове следбенике и наше попуштање ниским људским слабостима и страстима, а не Христа. Ми заборављамо Христове речи: „Од времена Јована Крститеља до сад царство се небеско на силу узима и силеције га добијају“ (Мт. 11, 12), које би требало примењивати и у оваквим ситуацијама. Св. ап. Павле заповеда Тимотеју: „Владика треба да је без мане, једне жене муж, трезан, паметан, поштен, гостољубив, вредан да учи. Не пијаница, не убојица, не лаком, него кротак, миран, не среброљубац. Који својим домом добро управља, који има послушну децу са сваким поштењем. Ако неко не уме својим домом управљати, како ће се старати за Цркву Божију. Не новокрштен да се не би надуо и упао у суд Ђавољи“ (1 Тим. 3, 2—6). Песник Иван Мажурапић слично каже: „Добар пастир све што каже ином и сам својим потврђује чином“ (Смрт Смаил аге Ченгића).

У томе је наша највећа снага. Свако другачије понашање је лицемерно и фарисејско и пада под директан удар Христових речи: „Тешко вама књижевници и фарисеји, лицемери, што затварате царство небеско од људи. Ви не улазите нити дате да улазе који би хтели“ (Мт. 23, 13).

Будући рад

Време, које непосредно долази, карактерише и све ће више карактерисати појава повећаног интересовања за религију оних који о њој нису ништа знали, или су погрешно у њу упућени. Масовна је појава у народу, поготову код омладине, да упражњавају црну и белу магију, врачају, гатају, призивају духове, проучавају индијску јогу, философију будизма и хиндуизма, и баве се свим могућим окултним појавама. Није ли ова појава знак да треба да се запитамо: да ли смо и колико ми хришћани со земљи и видели свету у времену које нам је Господ дао да живимо и сведочимо на земљи? Да ли је со обљутавила и наша хришћанска светлост потамнила? Да ли заиста испуњавамо Христову заповест: „Тако да се светли светлост ваша пред људима, да виде ваша добра дела и славе Оца нашега који је на небесима“ (Мт. 5, 16). Јер да ми дајемо вернима здраву храну и да их појимо са извора живе воде непресушне, не би то тражили на другим странама. Били би задовољни.

С друге стране, запитајмо се колико смо ми спремни и каквих смо могућности да прихватимо овај задатак и да га савесно извршимо? Колико смо спремни да прихватимо овај народ и приведемо га Христу? Није ли можда и сада моменат на који нас Господ упозорава: „Гледајући људе сажали му се, јер беху сметени и расејани као овце без пастира. Тада рече ученицима својим: жетве је много а посленика мало. Молите се дакле Господару од жетве да изведе посленике на жетву своју“ (Мт. 9, 36—38).